

DOI <https://doi.org/10.36074/Lingua.issue1.005>

Фісун Дар'я Олександрівна¹

Науковий керівник: Яшкіна Вікторія Володимирівна²

1. здобувач вищої освіти факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, УКРАЇНА

2. кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, УКРАЇНА

ORCID ID: 0000-0003-0570-8772

Особливості шотландської культури крізь призму історичного індивідуалізму

АНОТАЦІЯ. Стаття розглядає важливість культурологічних і соціолінгвістичних досліджень для визначення національної ідентичності та її впливу на суспільне життя. Зокрема, аналізується складність мультикультурних суспільств, де співіснують різні культурні та мовні системи. Автор також зосереджується на прикладі Шотландії, показуючи, як історичні події та традиції вплинули на розвиток її культурної ідентичності, включаючи кланову систему, національний одяг (кілт і тартан), символіку (татарник та єдинорога) та музичне мистецтво (волинка). Стаття підкреслює важливість дослідження культурної спадщини для збереження національної свідомості й ідентичності в умовах глобалізації.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: культурна ідентичність; мультикультуралізм; шотландська спадщина.

DOI <https://doi.org/10.36074/Lingua.issue1.005>

Daria Fisun¹

Scientific supervisor: Viktoriia Yashkina²

1. Student of the faculty of Ukrainian and foreign philology and art history
Oles Honchar Dnipro National University, UKRAINE

2. Ph.D. in Philology, Associate Professor, Associate Professor of the Department of English Philology
Oles Honchar Dnipro National University, UKRAINE

ORCID ID: 0000-0003-0570-8772

Peculiarities of Scottish culture through the prism of historical individualism

ABSTRACT. The article examines the importance of cultural and sociolinguistic research for determining national identity and its impact on public life. In particular, the complexity of multicultural societies where different cultural and linguistic systems coexist is analyzed. The author also focuses on the case of Scotland, showing how historical events and traditions have influenced the development of its cultural identity, including the clan system, national dress (the kilt and tartan), symbolism (the Tartan and the unicorn) and music (the bagpipe). The article emphasizes the importance of the study of cultural heritage for the preservation of national consciousness and identity in the conditions of globalization.

KEYWORDS: *cultural identity; multiculturalism; Scottish heritage.*

Нам відомі різноманітні критерії, пов'язані зі сферою *культурологічних* та *соціолінгвістичних* досліджень, коли дослідники визначають у відсотковому відношенні рівень поширення саме національної культури. Проте, це діє, коли культура країни визначена як більш-менш однорідна. Коли справа стосується мультикультуралізму, питання стає більш комплексним, адже тут можуть співіснувати, наприклад, *офіційна (стандартна, уніфікована)* та *рідна (корінна) мови*.

Культурологічні дослідження у будь-якому історичному вимірі важливі для того, щоб, у свою чергу, провести паралелі між різними країнами або знайти щось спільне. Наприклад, нам відомий науковий інструментарій *лінгвістики*, коли відбувається класифікація мов відповідно до місця розташування та особливостей структури. Проте це не визначається як єдиний критерій розподілу. Усе тому, що мови не могли розвиватися ізолювано. За допомогою історичного еволюційного шляху, так званою *діахронії*, до уваги береться один феномен, але розглядається у тривалій перспективі. Наприклад, при дослідженні певних *діалектів* (локальних типів мови, які визначаються територіальним розташуванням та історико-культурними переходами), науковці мають на меті не просто загально описати наявність діалекту у місцевості, але і надати інші його варіації та порівняти вимову, темп, словниковий склад. Тобто, усі елементи мовної системи залучені у процес, тому і виникає згодом необхідність відшукати об'єднувальний фактор – першопредка вивчених мов. У результаті, коли ми маємо справу із таксономією мов, нам відкриваються дані про те, що індоевропейська мовна родина є найчисленнішою.

Мова, як власне, інші складові, так як мистецтво, традиції, соціальний етикет належить до так званих стовпів *культури*. Бути частиною цивілізації означає оперувати цим багатоаспектним апаратом задля того, щоб продемонструвати світові *індивідуалізм*. Тобто, якщо ти як носій коду здатен на його найкраще адаптування, у майбутньому культурна спадщина стане ще більш інтегрованою у навколишню дійсність. Окрім цього, загроза зникнення досягає

 РЕЦЕНЗОВАНА СТАТТЯ

Згідно стандартів COPE Code of Conduct

надзвичайно низьких показників, що може свідчити про *прийняття* суспільством досвіду з усіх сторін. Будь-яка подія, яка проходить крізь наші канали пізнання та прийняття, не може бути абсолютно *позитивною* або *негативною*. Проте ми знаємо, яка впоратися із викликами, які відбуваються як наслідки. Позитивна сторона свідчить про активну мотивацію, внутрішнє задоволення. У той самий час, негативний досвід надає нам можливість обирати – або це стає мотивацію через переживання, або просто засобом ігнорування.

Приклад культурного ренесансу Шотландії свідчить про високий рівень свідомості населення, коли суспільство бере відповідальність за власну долю і задає напрямок для майбутніх років та століть, відштовхуючись від сьогодення та минулого. Особливо це стосується травматичних для країни подій, про які була згадка у попередньому підрозділі. Як і культурою Британських островів, культурою Шотландії цікавилися багато сучасних дослідників. Ми зазначатимемо культурологів (етнологів, фольклористів) та письменників, котрі звертали увагу на символізм краю протягом багатьох десятиліть. Українські фольклористи, що досліджували культурний досвід Шотландії – І. Перебийніс, Я. Славутич, С. Бондаренко. Серед іноземних культурологів, які цікавилися темою шотландської містичності у міфології та, безпосередньо, усною народною творчістю його кельтського минулого, ми можемо зазначити Дж. Фрейзера, М. Бредшоу, Дж. Кембела, Дж. Уествуд та інші.

Блок про шотландську культуру нам варто із загальної інформації, яка стосується, власне, характеристики населення та певних фактів про традиційний одяг, святкування, мову та мистецтво. Шотландія належить до півночі і є більш суворим краєм у порівнянні із територіями Англії, Уельсу та Північної Ірландії. Проте саме вона викликає найбільше зацікавлення як туристична місцина, де у кожного є можливість повністю дослідити історію і традиційні аспекти через подорож руїнами давніх *замків* або відвідування древніх поселень.

Варто нагадати про те, що частиною Сполученого Королівства

Шотландія стала завдяки Унії XVIII століття, коли мова йшла про майбутнє загальне утворення. Ще задовго до безпосереднього входження у склад королівства шотландське культурне та соціальне життя було дуже добре розвинене через зв'язки місцевого населення, точніше, суміші різних племен. Тому це поступово впливало на так звану класову систему, яка формувалась відповідно до традицій корінного народу. У шотландців, як і у ірландців, це призвело до появи *кланової (родової) системи*. Це мало дуже велике значення, адже у контексті територіального розміщення володіння і приналежність до ділянки землі забезпечувала високий статус багатьом поколінням.

Феномен клановості був типовий саме для населення Гайленду (високогір'я), тобто, північної та західної частин острова. *“Due to the status of the land in historical Highlands, Scots formed clans, ruled by the chief, and originated from the common ancestor”* («Через статус території в історичному Гайленді шотландці формували клани, на чолі котрих був вождь, та які брали початок від спільного предка») [3]. Із цього твердження можна зрозуміти, наскільки чіткою була ієрархія у соціальному устрої шотландців. Справа в тому, що саме поняття *клан* у давнину мало значення той, що стосується *нащадків*. Тобто, спадок мав переходити по кровним зв'язками попередників із наступниками.

Оскільки кланова ієрархія впливала на більшість сфер життя майбутньої шотландської нації, *атрибутика* із давніх часів була однією із важливих сигналів на будь-якому соціальному заході незалежно від масштабу. Культурна складова національної свідомості країни забезпечила багатьом інституціям право на існування із базуванням на принципах відмінних від загальноприйнятих (англійських). У цьому контексті нам необхідно знову звернутися до, власне, положень Унії між Англією та Шотландією XVII століття. Відповідно до змісту документу, правові, релігійні та культурні інституції мають статус автономних, тобто, Шотландія має власну церкву (одну із найбільш ліберальних у Сполученому Королівстві) та спирається на римську правову модель ще із давніх часів (згадка про завоювання Римською імперією).

✓ РЕЦЕНЗОВАНА СТАТТЯ

Згідно стандартів COPE Code of Conduct

Тому, визначаючи, яким чином існування кланів мало вплив на повсякденне життя населення, треба виділити відповідні сфери, а саме – *мистецтво* та *моду*. Усе, що стосувалося предметів одягу, їх сумісності, методів комбінування, символізм кольорів та малюнків мало безпосереднє відношення до шотландської ідентичності. Коли існували клани та їх вожді, кожен рух та вимовлений заклик мав значення. Окрім цього, життя у холодному краї вимагало рішень по збільшенню теплового одягу. Таким чином, у чоловічої частини населення з'явилися специфічні шерстяні спідниці, котрі отримали назву *кілт*.

На даний момент, носіння кілту – це така сама данина минулому, як і символічні щорічні зібрання. Чоловіча шотландська спідниця перетворилася на одну із туристичних візитівок під час подорожей до країни. Проте, як було зазначено вище, кілт виконував роль зовнішнього символу контролю та був характерною рисою духу скоттів. *“The kilt together with plaid as the Highland dress dates back to the 17th century, when the special piece of woolen cloth was wrapped with its pleated side around the waist; the unpleated wrapped around the upper body”* («Кілт разом із пледом у якості Гайлендського одягу датується XVII століттям, коли спеціальний шматок вовняної тканини обгортав тулуб стороною, що зі складками; гладка поверхня обгортала верхню частину тіла») [3]. Кілт є одним із предметів гордості для шотландців, бо навіть підрозділи у складі британської армії і досі носять цей тип одягу для того, щоб ідентифікувати себе як окрему етнічну групу у Сполученому Королівстві.

Проте кілт не був єдиним зовнішнім атрибутом шотландця. Спідниці створювалися таким чином, щоб на них було видно специфічний малюнок – так званий *кольоровий патерн*. Раніше ми згадували про кольоровий символізм, присутній на одязі. Це може бути або поєднання незвичних кольорів, або зображення божества чи іншого символу краю. Для шотландської ідентичності символом приналежності до клану (певної територіальної частини) став *тартан*. *“Tartan as a specific square pattern soon became one of the main peculiarities of Scots and was also placed as the clan emblem of Highlanders”* («Тартан як особливий квадратний малюнок незабаром

став однією із головних рис шотландців і був також розміщений як кланова емблема жителів Гайленду») [5].

Тартан став своєрідною міткою та навіть засобом невербального спілкування поміж жителями високогір'я, де першочерговий вплив кланової ієрархії був набагато сильніший, ніж англійська монархічна політика. Стосовно історичного розвитку цього малюнка, то про існування відомо із *портретів вождів XVII століття*, а саме – другої половини, коли активізувалися повстанські рухи проти гегемонії англійської корони у місцевості. У період новітньої історії тартан застосовується нащадками кланів як розпізнавальний знак при зустрічах. Проте, одночасно із цим, шотландці достатньо піклуються про збереження культурної спадщини, створюючи інституції навчального зразка. *“From 1996 we can observe the foundation of The Scottish Tartans Authority, where visitors and locals can raise awareness and educate themselves about the significance of tartans in history”* («Із 1996 року ми можемо спостерігати заснування Шотландської Спільноти із захисту тартану, де відвідувачі та місцеві можуть краще зрозуміти і пізнати важливість тартану в історії») [5]. Тобто, тартан, як і кілт або плед є глибинними джерелами несканованого ще клановою системою, коли зовнішній вигляд вождя та членів групи привертав ще більше уваги, ніж словесне оформлення певних думок.

У контексті національного шотландського одягу доцільно також окреслити такий об'єкт як *гленгаррі* – своєрідна вовняна шапка із кокардою, помпоном та, нарешті, стрічками (знаходяться позаду, звисаючи). Гленгаррі отримала свою назву, ймовірно, від розробника цього типу головного убору – *Олександра Макдонелла*, адже він був родом із клану із подібної назвою. Врешті, гленгаррі, на відміну від інших предметів шотландського одягу, безпосередньо відноситься до військової сфери, коли із кінця *XVII століття* військові загони, що охороняли кордони Гайленду, вже носили гленгаррі як особливий символ стійкості та рішучості в армійських колах.

Із другої половини *XIX століття* гленгаррі трансформувалась із кланового головного убору у військовий, коли музичні загони вишиковувалися для майбутньої служби. Згодом офіційно,

✓ РЕЦЕНЗОВАНА СТАТТЯ

Згідно стандартів COPE Code of Conduct

відповідно до положень Унії, шотландські загони армії Сполученого Королівства носили гленгаррі. Так ця шапка стала символізувати єдність народу та збереження пам'яті про предків та їх вклад у культурний розвиток. Головний колір гленгаррі став темно-синій із червоними та білими клітинками патерну тартану. Що стосується музичних полків – *волинщиків*, то для них гленгаррі мав більш парадний вигляд із доданим пір'ям зі сторони.

Зі сфери національного вбрання країни ми переходимо у галузь мистецтва продуктивного. У свою чергу, нами було зазначено музичний інструмент, котрий певним чином спрогнозував напрямок шотландського музичного мистецтва багатьох століть. Звісно, цим важливим елементом став музичний інструмент під назвою *шотландська волинка*. Волинка є духовим інструментом із особливим звучанням, зо нагадує собою спів *йодль*, коли раптово змінюється регістр. Саме цей музичний інструмент став визначним символом шотландської культури і фіксованого стереотипу стосовно того, що усі місцеві мають грати на цьому інструменті.

Волинка також, як і предметі одягу, належить до кланової спадкової культури Середньовіччя, коли кожна група мала свою особливу волинку, на що вказував тартан, бо мішок, де набиралося повітря, мав цей унікальний малюнок із перехресними лініями, що нагадують різнокольорові квадрати. Згодом волинка здобула дуже велику популярність не тільки як класовий інструмент, але і як важливий елемент мотивації до битви. Зазвичай цю місію у давнину довіряли поетам або співцям, котрі могли строфами підняти бойовий дух населення. *“From the time of Middle Ages, clans usually had hereditary bagpipes, which were then used to encourage warriors before the battle”* («Із часів Середньовіччя, клани зазвичай передавали волинки у спадок і потім використовували їх, щоби надихати вояків перед битвою») [5].

Волинка завжди вважалася народним інструментом, тобто, її появу ми завдячуємо місцевому населенню. І застосування цього інструменту випробовувалось століттями, коли воно досягло військової сфери. Зазвичай під час парадів перший ряд – музичний загін прямує вулицями, виконуючи музичні твори через волинку.

Цей об'єкт є прикладом цінної спадщини і світовому масштабі так само, як для українців є, наприклад, гуцульська трембіта із західної частини країни або сопілка. Вищезгадані аналоги також належать до духових музичних інструментів із власною тривалою історією, коли, згідно із давньою традицією, дерево мало надзвичайну життєдайну силу.

Із символікою дерева пов'язана одна унікальна шотландська традиція, котра датується червнем місяцем кожного року – період літнього сонцестояння, коли тривалість дня збільшується майже до нічного показника. *«У день прогнозованого сонцестояння місцеві жителі запалюють ритуальні вогні, котрі, згідно із легендами, символізують чистоту та забезпечують безпеку господарю хати та домашнім тваринам»* [1]. Спалювання проводяться і досі, нагадуючи про давні традиції кельтських пращурів, коли ще існували жертвоприношення у вигляді продукції (тваринне м'ясо, овочі, фрукти). На той час на території Шотландії, Ірландії, Уельсу, Англії панувало язичництво, або так званий *політеїзм*, коли поклоніння людьми здійснювалося відносно багатьох богів, які представляли певну сферу природи (божества вогню, повітря, води, достатку, порядку).

Іншим прикладом глибинної символіки країни, що корінними сягає часів завоювань *вікінгами* і представляє флору краю, є *татарник звичайний (будяк)*. Приблизно у VIII столітті, згідно із місцевими легендами, коли завойовники (*датчани*) досягли узбережжя сучасної Шотландії на кораблях, місцеві змогли ідентифікувати ворога, коли один із вояків босоніж випадково зачепив зарості колючого будяка і скрикнув від болю. Після цього ворогів очікувала жорстка відповідь від справжніх господарів краю. Окрім цього, цікавим фактом про татарник є те, що перед тим, як стати *рослинним символом* Шотландії, його зображували на срібних монетах XV століття для того, щоб продемонструвати національну ідентичність у валюті.

Коли все ж татарник увійшов до елементів шотландської культури, то серед населення з'явилися різноманітні трактування про місце і роль цієї рослини в історії краю. Відповідно до загальної думки

✔ РЕЦЕНЗОВАНА СТАТТЯ

Згідно стандартів COPE Code of Conduct

більшості населення Шотландії, татарник вважається джерелом сили та незламності перед ворогами, що також втілено у девізі, якому відповідає пісня групи Океан Ельзи «Я не здамся без бою». Для шотландців дуже важливе відстоювання власних інтересів та прав, тому ці слова були пророчими для утвердження татарника як чергового символу майбутньої держави.

У переліку багатьох інших символів тепер вже сфери фауни особливу увагу привертає фігура *єдинорога*. Ця тварина є складовою герба Шотландії, де міститься 2 єдинороги по обидва боки. Очевидним є факт, що герб Сполученого Королівства був заснований на шотландському, проте замість одного з єдинорогів було розміщено *лева* – символа Англії (на даний момент відомі різноманітні скульптури левів, котрі можна побачити під подорожі Лондоном та його визначними пам'ятками. *“The unicorn of Scotland is considered to be the strongest animals. Thus, it symbolizes power of the king”* («Шотланський єдиноріг вважається найсильнішою твариною. Таким чином, він символізує владу короля») [5].

Шотландія як країна, попри входження у склад єдиного Сполученого Королівства, прагнула до формування власного продукту у світовому контексті. Загальні процеси глобалізації та інтеграції перетворили контакти між країнами на власне обміни культурним продуктом. На перший план виходить внутрішнє життя країни – населення, зовнішнє оформлення оточуючого середовища, традиції, особливості світосприйняття та мислення. Тобто, усі елементи, котрі вважаються дещо утаємниченими для повсякденного споживання, стають першочерговими об'єктами обраного цивілізаційного досвіду. Умовно символи, які збереглися до наших днів, можна поділити на ті, що описують аспекти *флори*, *фауни* та аспектів *побутового життя*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Традиції та звичаї Шотландії. *Kilt Shop*. URL: <https://kilt.com.ua/uk/tradytsii-ta-zvychai-shotlandii/> (дата звернення: 02. 05. 2024).
- [2] Шотландське нагір'я. *Actualidad viajes*. URL: <https://www.actualidadviajes.com/uk/шотландське-нагір%27я/> (дата звернення: 02. 05. 2024).
- [3] Icons and symbols of Scotland. *Scottish tours*. URL: <https://www.scottishtours.co.uk/aboutscotland/ions-and-symbols-of-scotland/> (last accessed: 02. 05. 2024).
- [4] Great Britain. *New world encyclopedia*. URL: https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Great_Britain (last accessed: 02. 05. 2024).
- [5] Lang A. A short history of Scotland. New York, 1912. 351 p. URL: file:///C:/Users/%D0%94%D0%B0%D1%88%D0%B0/Downloads/AShortHistoryofScotland_10527310.pdf (last accessed: 02. 05. 2024).
- [6] Cultural life. *Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/place/Scotland/Cultural-life> (last accessed: 02. 05. 2024).
- [7] Національні символи та баджі. Studfiles. URL: <https://studfile.net/preview/10058974/page:4/> (дата звернення: 02. 05. 2024).
- [8] Незвичайні традиції Шотландії. *UAEU*. URL: <https://www.google.com/amp/s/uaeu.top/tsikave/nezvichajni-traditsiji-shotlandiji-istoriya-kulturi-i-zvichaji-krajini.html> (дата звернення: 02. 05. 2024).